

KAF

*het bloederige oproer
tegen de
stoommachines*

Colofon

ISBN: 978 94 6365 133 2

1e druk 2019

© 2019, Kees Uittenhout

Mail: keesuittenhout@gmail.com

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

Telefoon: 058 - 289 48 57

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

Fotografie: Miek Uittenhout

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

KAF

*het bloederige oproer
tegen de
stoommachines*

Kees Uittenhout

*IJzer trekt mannen aan
omdat zijn kracht van God komt.
Was God dan in de guillotines?
Hij was in de ijzeren engelen!*

*Voor Kobe, Stach en Maas,
jongens van de toekomst*

Dit is het verhaal van Bern Roffels, de man die vocht tegen de machines maar eigenlijk tegen windmolens. De jongen die van luizige, door velen verachte zoon van een pluggenhutbewoner de meest bejaagde en belaagde man van het land werd. De opstandeling waar men zich in de senaat over opwond en de koning het leger op afstuurde met de opdracht de rebellie die hij leidde koste wat kost de kop in te drukken. Desnoods met geweld. Het mocht zelfs levens kosten. En dat kostte het ook. Het was een strijd die Bern Roffels niet initieerde maar al tijden in de lucht hing en slechts een iemand, een aanleiding én iemand met de kracht van het woord nodig had om te ontvlammen. Het was niet Bern die het brullend monster van de opstand losliet, het was de tijd. En eenmaal bevrijd van zijn ketenen, ging het snuivend en briesend op pad – vuur uit zijn bek, stoom uit zijn ijzeren neusgaten – en vermorzelde alles wat onder zijn poten kwam. Het verhaal van Bern Roffels speelde zich af op het landgoed Hatton-Cromwell, maar had zich overal kunnen afspelen. En speelde zich ook daadwerkelijk overal af. Misschien niet overal even heftig en zeker niet met zo'n inspirerende leider als hij, maar wel vanuit dezelfde drang op te staan tegen de dorsmachines die duizenden landarbeiders in één klap tot werkeloosheid veroordeelden en in de armoede stortten. Dat Bern de meest inspirerende opstandeling van allen was, kwam – maak ik mezelf wijs – vooral vanwege de 'nom de guerre' die ik, Noël Crux, lokaal verslaggever van de 'Herald', voor hem had bedacht: 'Kapitein Swing'.

Ofschoon ik aanvankelijk slechts chroniqueur was van de gebeurtenissen en door omstandigheden buiten mij om op de plek waar die plaatsgrepen, zorgde Berns rebellie ervoor dat ik op mijn oude dag in een paar maanden tijd van een eens succesvolle maar ondertussen uitgerangeerde tweehonderdwoordschrijver van het niveau 'koe-valt-in-sloot' – vastgeroest op een vernederende pagina zeven van de Herald – uitgroeide tot een internati-

onaal gevierd journalist die, zoals hoofdredacteur Scott Exwood met trots delibereerde, ‘de sociale omstandigheden op het platteland tot op de kleinste graatjes fileerde’.

14 MEI 1782

JAMES WATT: IJZER EN STOOM ZIJN DE TOEKOMST

VAN VERSLAGGEVER NOËL CRUX

In de instrumentenmakerij van de universiteit werkt stadgenoot James Watt aan de vervolmaking van een mirakelse machine die volgens hem 'de wereld gaat veranderen'. Het is zijn overtuiging, dat dit ijzeren bouwsel, dat niet door mens-, wind- of waterkracht noch door trekdieren wordt aangedreven maar door de krachten van de mechanica, de oplossing is om alles wat moet bewegen te laten bewegen.

Volgens de heer Watt zijn ijzer en stoom de materialen van de toekomst. IJzer is makkelijk te winnen, te smelten, te smeden en te omvormen tot wat de mens maar wil. Eenmaal gevormd, is het gemaakt voor de eeuwigheid! Stoom is energie en kracht. De essentie van de vinding is de combinatie van de twee. Vuur en water samen bren-

gen ijzer in beweging. Volgens Watt hoeft een schip voortgedreven door stoom niet langer tegen de wind in te laveren maar kan het simpelweg rechtuit varen. Desnoods pal tegen de wind in. Landarbeiders hoeven geen zware en eentonige arbeid meer te verrichten maar laten de machines het werk doen. De heer Watt is ervan overtuigd, dat de stoommachine een revolutie zal betekenen in de manier waarop men werkt, zich voortbeweegt en bouwt. 'Mijn machine van ijzer en stoom gaat de wereld veranderen in een technisch en sociaal paradijs,' voorspelt Watt. 'Met mijn machine zal de armoede in één keer opgelost zijn en alleen maar blijven bestaan voor wat onfortuinlijke achterblijvers.' De vinding van James Watt heeft reeds de interesse opgewekt van investeerders, fabrikanten en mijnbedrijven.

Als twintigjarige letterenstudent op de universiteit liep ik over van de ambities in de journalistiek. Het als open sollicitatie bedoelde artikelje over stadgenoot James Watt – een ietwat achterlijk overkomend, verformfaaid kereltje met oogjes die meer naar binnen leken te kijken dan naar buiten, dat als kind te ziekelijk was om naar school te gaan, als instrumentenmaker in de hoofdstad faliekant mislukte, maar uiteindelijk als reparateur van astronomische werktuigen op de werkplaats van mijn universiteit aan de gang kon – was mijn eerste ‘pagina drie’. Ik hoefde er de deur niet eens voor uit. Het was tevens mijn kennismaking met de wereld van ijzer en stoom. Als alfa-student had ikzelf weinig fiducia in wiskunde en techniek, maar had wel aan het opgewonden geroezemoes van de bèta’s in de mensa gemerkt dat er in Watts werkplaats wonderbaarlijke dingen – om niet te zeggen ‘wonderen’ – aan het gebeuren waren. Er werd beweerd dat hij het ‘geheim der alchemisten’ had ontrafeld door uit de oerelementen water en vuur beweging te maken. Studenten spraken de maanden ervoor al over een ‘elektrificeermachine’ van zijn hand, maar de laatste tijd vooral over ‘aandrijving door stoom’. Professoren liepen in en uit om te zien wat Watt had uitgevonden. Ik zag zelfs de befaamde en zich zeer gewichtig voordoende ijzer- en staalmagnaat Matthew Bolton de campus opkomen – met een air alsof hij de rector-magnificus zelf was – en linea recta naar de werkplaats van Watt stiefelen. Deze door vrijwel iedereen gerespecteerde en puissant rijke man was er blijkbaar van overtuigd dat hij door de uitvinding van Watt nóg rijker zou worden. Véeel rijker.

‘Iemand moest het doen,’ zei Bolton goedgehumtst toen ik hem er in mijn functie van reporter-op-stage al lopend naar de uitgang van de campus naar vroeg, ‘maar niemand deed het. Watt deed het. Hij onderwierp de inefficiënte stoommachine van Newcomen aan een technisch onderzoek en wist al na een paar weken wat er aan schortte. Hij strikte een vakbekwaam ijzerwerker om het cilinderlichaam gaaf en rond uit te boren, bedacht een

stabilisator om schommelingen in de stoomtoevoer te egaliseren, een externe condensor, een stoommantel om de cilinder heen, een regulator met middelpuntvliedende kracht én een stoomomleiding waarmee door een wisselende onder- en bovendruk een vloeiende op-en-neer-beweging van de zuiger werd verkregen.’

Hij hield een ogenblik halt en stak tevreden grijnzend een wijsvinger naar mij uit.

‘Ik ga hem bouwen, schrijver. Samen met hem. In serie! Het zal een revolutie teweegbrengen. Let op mijn woorden!’

Dat Scott Exwood, een man met een glimmend kale schedel die aan weerszijden door enorme, pluizige bakkebaarden geflankeerd werd, mijn artikeltje plaatste, bewees dat hij geloof hechte aan de voorspelling van Bolton. Sterker nog, hij smulde ervan. Revoluties zijn tenslotte eten en drinken voor een nieuwsmedium. In dit specifieke geval niet alleen maatschappelijk gezien, maar ook technisch en economisch. Voor de Herald was het niet alleen nieuws maar ook eigenbelang. Het handmatige drukproces – inkten van de loden drukvorm, vel voor vel inleggen, het draaien van de spindel, schoon-en-weer persen en uitnemen – was een mens- en tijdrovend werk en als iemand iets bedacht om de houten degels door ijzeren te vervangen en ze met stoom aan te drijven, zou dat voor de exploitatie van de krant een enorme sprong voorwaarts zijn. Ik kon me echter nauwelijks voorstellen dat die ommekeer van zo’n minkukelig mannetje als James Watt moest komen. Voor een uitvinder kwam hij op mij zelfs behoorlijk wereldvreemd over. Dat er opstanden zouden uitbreken, arbeiders met mokers en toortsen zijn stoom en Boltons ijzer te lijf zouden gaan, knokploegen, politie en leger moesten uitrukken om zijn machines te beschermen en de machinebrekers te weerstaan, daar had hij ongetwijfeld nooit aan gedacht. Dat zijn uitvinding niet alleen machines in beweging zou brengen maar ook woedende mensenmassa’s, zou hij totaal niet hebben begrepen.

De redactie was zó tevreden over mijn eerste artikeltje dat ze me daadwerkelijk een baan als reporter aanboden. Weliswaar tegen een karig basissalaris, maar met een vette premie voor elk geplaatst stuk.

‘Als je zo blijft schrijven,’ zei hoofdredacteur Scott Exwood, ‘ga je een goudgerande toekomst in de journalistiek tegemoet. Dan word je een topper.’

Ambitieuus als ik was, liet ik me door hem als sterreporter naar alle uithoeken van de regio sturen om te ooggetuigen over overstromingen, uitslaande branden, ongelukken en meervoudige moorden. De hectiek die daarbij hoorde, paste bij me als manen bij een paard. Zó gepassioneerd in mijn werk was ik, dat ik nachtenlang met een kromme rug over mijn lessenaar gebogen aan mijn teksten stond te schaven om daarna net op tijd te zijn voor de zettters van de ochtendkrant die ongedurig met de tenakel in hun handen op me stonden te wachten. Ik gunde mezelf nauwelijks meer slaap dan wat ik overdag – met mijn hoofd tegen de raampost van een rammelende koets – aan dutjes bij elkaar sprokkelde onderweg naar het lokale bestuurscentrum om de eindeloze trivia tussen afgevaardigden in hoogdravende teksten te verslaan alsof het lot van de mensheid ervan afhankelijk was, of knikkebollend tussen interviews door met nobelmannen met dubbele namen. Ik leefde een intens maar wolkeloos bestaan.

Zo succesvol als ik was in mijn werk, zo’n complete mislukking was ik in de liefde. Áls ik al indruk maakte op vrouwen was dat omdat ik ‘de sterreporter van de Herald’ was, niet om mijn innemende karakter en al helemaal niet om mijn uiterlijk. Als student was ik kalend, nogal gezet, bovendien bijziend en daardoor meestal alleen. Ik had welgeteld één vriend, Carl Fergus, een rechtenstudent met wie ik soms schaakte. Dat was bijzonder, want ‘taalslaven’ en ‘rechtenrukkers’ bewogen zich doorgaans in gescheiden werelden. Zij en wij begrepen elkaar nauwelijks en bezaten van nature volstrekt tegengestelde eigenschappen.

Studenten in het recht moesten een fenomenaal geheugen bezitten om tijdens een zitting alert te kunnen terugvallen op verslagleggingen van oude rechtszaken en omissies in getuigenissen stante pede te kunnen herkennen en zo aangeklaagden veroordeeld of vrijgesproken te krijgen, al naargelang de beoogde functie binnen de rechtspraak. Studenten letteren daarentegen, hadden vrijwel allemaal een snertgeheugen omdat hun gereedschap ‘geschreven woorden’ waren, tot in de eeuwen der eeuwen in archieven en dossiers na te zoeken. Omdat juristen zich door die eigenschap tijdens schaakpartijen allerlei eerder gespeelde openingen, middenspelen, remises en matten wisten te herinneren, schaakten zij over het algemeen beter dan schrijvers.

Niet Fergus.

Hij kon er weinig van en nadat ik hem twee keer achter elkaar met een vernederende narrenmat verschalkt had, dacht hij bij iedere zet zo lang na, dat ik tijdens die partijen voldoende tijd had mijn tentamens voor te bereiden. Maar eigenlijk schaakte ik liever met mezelf waarbij ik het bord steeds omdraaide. Minder sociaal, maar ik leerde ervan dat zaken er vanaf de kant van je opponent heel anders uitzagen en dat je de zwakke plekken in de eigen strategie pas echt doorhad als je er met de ogen van je tegenstander naar keek.

Maar wát graag had ik, net als vrijwel alle studenten, een baard gedragen waar ik mijn lelijkheid enigszins achter had kunnen verbergen, maar op mijn gezicht groeide slechts her en der een haarpluk, als een graspol op een door aanhoudende regen verdichte kleiakker. Dus liet ik die stoppels met pijn in mijn hart wekelijks door een barbier afmaaïen, wat me een bloot en lillend gezicht gaf. Een uilchtig mannetje met een dikbeglaasde bril was ik. Te afzichtelijk voor mooie, vrije deernen. Toen ik als der-tiger leek te gaan profiteren van het feit dat volwassen vrouwen een man minder op zijn uiterlijk beoordeelden maar er voornamelijk een zochten om zich ‘geborgen’ bij te voelen en er dus een

aantal overbleven die voor de meeste mannen te onaantrekkelijk waren om te veroveren maar aan mij nog wel een snippertje liefde te vergeven hadden, liepen die relaties steevast stuk op mijn rusteloze aard en de niet-aflatende pogingen mijn naam boven een voorpagina-artikel te krijgen. De ene na de andere minnares haakte af wegens een tekort aan tijd en aandacht mijnerzijds. De journalistiek zat daarmee de liefde voortdurend in de weg.

Zolang mijn journalistieke loopbaan me van hoogtepunt naar hoogtepunt voerde, werd ik uitgenodigd voor feesten waar de vrijgevochtenen kwamen om elkaars artikelen en verhalen voor te lezen, eigen gedichten te declameren en die van anderen te bewonderen of af te kammen en liters absint te drinken die koud de mond binnenvloog maar meteen daarna de maag in brand zette. Op die nachtelijke feesten kwamen, naast serieuze kunstenaars, ook dilettanten, landschapsschilders die de stad nog nooit hadden verlaten, povere en daardoor slecht bij kas zittende dichters, talentarme schrijvers die zichzelf geniaal vonden maar geen uitgever konden vinden en acteurs met een eigendunk die net zo groot was als hun succes klein. Over het paard getilde snobs, die liefhebberden in alle mogelijke kunsten maar in geen enkele expert waren, dansten er als circusberen op dikke tapijten met courtesanes in gedecolleteerde jurken van zijde en mousseline met slepen die als een hagedis achter hen aan slibberden. Onder papieren guirlandes en blinkende kroonluchters werden champagnekurken weggeschoten, kreeg de hele dansvloer de slappe lach om niks, speelden orkesten tot diep in de nacht en stonden bewapende mannen bij de ingang om bedelende paupers te verjagen. 's Morgens werd ik dan in een sofa wakker, omringd door halflege drankflessen op de grond en halfnaakte vrouwen die op stoelen lagen te slapen als vloerkleden die te luchten waren gelegd.

Tegen de tijd dat de minst aantrekkelijke vrouwen de minst aantrekkelijke vrije mannen veroverd hadden, werd ik in de liefde

boventallig. Dat hield in dat ik me tevreden moest stellen met niet meer dan wat steelse kussen van getrouwde maar onbevredigde echtgenotes die een verzetje-voor-één-avond zochten maar daarna weer snel terugmoesten naar hun eigen man, én de immer gulle hoeren van de Rode Buurt in de stad die zich met verve ontfermden over wat er van mijn ruïneuze liefdesleven nog overeind stond. Almaar lelijker werd ik en kaler en slechtiender, en steeds minder maakte ik kans op de liefde van een vrouw die er niet voor betaald wenste te worden. En ofschoon ik niet wist wat ik miste, miste ik het vreselijk. Ik was al tevreden geweest met iemand die dagelijks naast me ontwaakte. Een warm lichaam om tegenaan te liggen. Niet alleen uit geilheid maar ook om een ademhaling op het andere kussen te horen of 's morgens de warmte te voelen van versbeslapen stro. Maar toen was het te laat. Geen vrouw wilde me meer. Een famieloze, eenzame man, was ik. Vrijgezel zijn op je twintigste was normaal, op je dertigste was het wat vreemd maar aanvaardbaar, een vrijgezel van veertig werd gezien als een zwerfhond zonder baas en toen ik op mijn vijftigste nog steeds in mijn eentje in eethuizen zat, was iedereen er van overtuigd dat er iets mis met me was. Ze vonden me sneu. Gelijk hadden ze. Ik was sneu. De eenzaamheid drukte als een natte klieder tegen mijn hart. Maar een mens gaat nu eenmaal niet dood aan eenzaamheid. De jaren sleepten me gestaag voort, tot de onbevangen onsterfelijkheid van de jeugd plaatsmaakte voor de volwassen angst voor de ouderdom. Wat vroeger belangrijk was, werd onbenullig en obsoleet. Áls er al een breedomvattend plan aan mijn leven ten grondslag lag, was de uitvoering ervan in ieder geval armoedig. Hoe meer jaren ik verzamelde, des te vaker ik moest pissen en als de oudemannendrang kwam, moest ik snel mijn penis uit mijn broek wurmen anders piste ik mezelf onder. Andere keren leunde ik minutenlang tegen een boom omdat de pis niet kwam of slechts druppelsgewijs. Dag na dag, week na week, jaar na jaar meer,

werd ik een afgepeigerde, naar urine stinkende oude man met een ingevallen borst en worstvingers.

's Nachts kauwde ik op mijn van de journalistieke hectiek en het voortdurende gefeest overgebleven slapeloosheid die almaar bitterder smaakte naarmate ik ouder werd. Het ontnam mij de verkwikkende rust die de slaap bracht en maakte mijn dagen lorrig en klef. Steeds vaker vroeg ik me af waarom het lichaam dat ik bewoonde 'mijn lichaam' was als ik niet eens kon bepalen of het sliep of niet. Uiteindelijk werd de nacht een vijand die bestreden moest worden en het wapen dat ik inzette was de laudanum die ik in de Rode Buurt bij een Chinese opiumkit kocht en waarmee ik hoopte een bres te schieten in de muur die tussen mijn wakker brein en de slaap was opgetrokken.

Aanvankelijk beperkte ik het gebruik van de bittere, bruine vloeistof tot tien druppels per nacht aangelengd met water, maar dat werden er alras twintig met steeds minder water, tot ik het uiteindelijk direct vanuit het flesje op mijn tong pipette. Het zorgde ervoor dat ik me 's nachts zwaarder voelde, mijn hoofd vol wattenproppen zat en ik daardoor dichter tegen de slaap aanschurkte zonder de overgang echt te maken. In die nachtelijke wereld van de laudanum was alles heilig en zacht en dragelijk, alsof ik in een oceaan op lichaamstemperatuur deinde en honderden vissen met zuigmondjes aan me kwamen sabbelen. Maar naarmate ik het vaker ook overdag gebruikte, kreeg ik last van draaierigheid, begonnen me de eenvoudigste dingen te ontschieten en zag ik overal waar ik ging zwevende pipetjes bruine vloeistof voor me. Het vertraagde mijn gejaagdheid en relativeerde mijn overdagse ambities maar beter slapen deed ik er niet op. In plaats daarvan werd het nachtelijk schrijven een alternatief soort slapen. Van de vier uur die een doortimmerd stuk nam om geschreven te worden, bracht ik er, dankzij de laudanum, minstens één door in een droomachtige toestand die ikzelf 'nadenken' noemde, maar mis-

schien wel gewoon slaap was. Ik sliep de komma's, de woordspaties en de interlinies. Wanneer ik onder invloed zat te schrijven, bleek ik soms ineens tijd kwijt te zijn waarin ik siertuinen met pauwen en paleizen met ui-vormige torens dacht te hebben gezien. Na zo'n luchtspiegeling voelde ik me kortstondig verkwikt en helder. Maar wanneer ik een enkele keer 's nachts niet gebruikte, staarde ik wezenloos en klaarwakker naar de zoldering en als ik dán een ogenblik wegzakte, zag ik geen verleidelijke landschappen voor me, maar werd ik besprongen door angstaanjagende visioenen van brandende steden en naakte vrouwen bij wie het vlees aan het rotten was. Zo'n wervelstormende droom van sombere beelden verknalde de routine van de dag erop, waardoor er nauwelijks een fatsoenlijk woord op papier kwam.

Voor mijn werk betekenden de laudanum en het voortdurende slaapttekort dat ik prikkelbaar werd, mijn reportages door geheugen- en concentratieverlies aan brillen begonnen te verliezen en van lieverlede wegzakten naar pagina's achterin de krant. Hoe verder naar achteren, des te minder ze opbrachten, des te slechter ik sliep en des te meer ik gebruikte. Ze werden steeds vaker door de redactie ingekort, om uiteindelijk soms helemaal niet geplaatst en dus niet vergoed te worden. De gouden toekomst die me als beginnend journalist was voorgehouden, bleek van koper en nog later van opgepoetst ijzer. Aanvankelijk consolideerde ik mijn positie in de hiërarchie van de Herald nog wel een poosje door te leunen op mijn anciënniteit en reputatie, maar genadeloos stortte ik omlaag toen ik door jongere reporters werd ingehaald die, zoals hoofdredacteur Exwood het formuleerde: 'de tijdgeest beter aanvoelden...'. Het gevolg was dat ik werd 'verbannen'. Omdat de redactie de band met haar lezers op het platteland wilde verstevigen, zette ze her en der correspondenten uit die hun beste tijd gehad hadden, om tegen een schamele fooi vanuit hun standplaats wekelijks een anekdote van rond de tweehonderd woorden aan te leveren bestemd voor de rubriek 'Landberichten' op pagi-

na zeven van de vrijdagskrant. Een vernederende opdracht was het, voor de steeds meelijwekkender journalist van rijpe leeftijd die ik was geworden, maar het was het enige dat voor me overbleef: verslaggever vanuit Bulbury, een dorp op het eeuwenoude landgoed Hatton-Cromwell om te schrijven over natuurfenomenen en ongelukken. De functie kende geen basissalaris. Als er niks gebeurde, was er ook geen geld.

Toen Scott Exwood mij de mededeling van mijn verbanning deed was ik perplex. Ik ging niet in discussie, bracht geen argument te mijner verdediging in, maar stond met een mond vol tanden en een gebogen hoofd als een leerling die straf kreeg. Zo was het natuurlijk ook. Straf. Verbanning. Hoe verder ik me na de schrobbering van het redactielokaal verwijderde, des te verontwaardigder ik werd. Pas toen ik buiten was, was ik woedend. Zinloos woedend, want er was geen weg terug. Ik had me laten overbluffen. Hooghartig had ik het baantje moeten weigeren, op hoge poten naar een concurrent moeten stappen, meneer de hoofdredacteur een oplawaai moeten verkopen, of desnoods moeten smeken en bidden. In plaats daarvan zegde ik mijn pension in de stad op, keilde mijn hele bezit in mijn zadeltassen – zo weinig was het – en zocht in een bibliotheekatlas op waar in vredesnaam Hatton-Cromwell lag. Ik wist niet wie of wat ik zou worden in die vervloekte negorij, maar omdat – hopelijk – niemand mij daar kende, ontliet ik in iedere geval de publieke vernedering van mijn degradatie.

Landheer Justus Hatton-Cromwell was een voormalige en vaak gedecoreerde, ijzeren militair met de vierkante kop en het logge lijf van een everzwijn, kleine oogjes en grote neusgaten. Hij had een grijze baard en een gezicht van gedroogde klei met ploegvoren erin van ouderdom en grootgrondbezitterszorgen waar permanent oudemannentranen in parelden. Hij had de pest aan alles wat niet mannelijk en militair of martiaal was. ‘Praten’ als je kon

‘handelen’ vond hij verwijfd. Hij werd als luitenant opgeroepen bij de eerste coalitie tegen Napoleon en vond zijn ‘finest hour’ als kolonel onder opperbevel van hertog van Wellington tijdens de slag bij Waterloo aan het einde van de laatste. In die vijftien jaar van wisselende coalities – waar Engeland dan weer wel en dan weer niet bij betrokken was – werd hij een ‘Held der Britse Natie’ met bijbehorende versierselen. Toen hij tien jaar geleden met een borst vol eremetaal terugkeerde bij zijn vrouw Lorena en zijn zoontje Daniel – een over het paard getilde en door zijn moeder schandalig verwende snotaap die Justus tussen de coalities door had verwekt – vond hij zijn oude, van grijze natuursteen gebouwde familieslot zieltoegend en begroeid met hедера terug. Lady Lorena Hatton-Cromwell had weliswaar het grootbeborste voorkomen van een trotse koningin, maar in Justus’ afwezigheid had ze te weinig overwicht gehad op haar pachters om hen tot maximale productie en gedweë pachtafdracht te inspireren, daardoor niet genoeg middelen vergaard om het gebouw de hele oorlogstijd lang verantwoord te kunnen onderhouden en het uiteindelijk moedeloos overgegeven aan het knagend verval van de tijd. Eerst waren de traptreden gaan kraken, toen de vloeren. Plafondstuc viel naar beneden en spatte uiteen op de plavuizen vloeren. De ruiten werden onschoonmaakbaar vuil door spinrag en vogelstront waardoor vertrekken en overlopen in schemer waren gehuld. Dus gaf lady Lorena haar bedienden de opdracht de vensters omhoog te schuiven als waren het guillotinemessen in afwachting van – het liefst Franse – nekken. Duiven vlogen erdoor naar binnen en trokken het losgekomen stro voor hun nest uit de plafonds. Dus liet Sir Justus zich na terugkomst tegen een solide onkostenvergoeding tot lid van het Hogerhuis benoemen, herinnerde zijn pachters aan de blinde gehoorzaamheid en respect die nu eenmaal bij de pacht hoorden, annexeerde alle wilde gronden van zijn estate die de door de senaat aangenomen en door mannen zoals hijzelf bedachte en opgestelde ‘omheiningswet’ toestond, en cultiveerde en verkavelde ze. Hij confisqueerde

ook de veldjes van de dorpers, in gebruik om voor henzelf een koe te houden of een geit en wat kippen, brandhout te verzamelen en een paar vierkante meter graan te verbouwen voor het eigen brood.

‘In tijden van krapte,’ zo redeneerde hij, ‘heeft het landgoed alle gronden voor zichzelf nodig.’

De keuters die op het landgoed een armoedig bestaan bij elkaar probeerden te schrapen, liet hij meebetalen aan de juridische kosten van de omheiningen en voor de aanleg van hagen en muurtjes, en die konden dat natuurlijk niet. Dus raakten de meest betreuenswaardige paupers onder hen hun weitjes, akkertjes en bestaansrecht kwijt. Hun velden voegde de landheer toe aan zijn eigen land of aan dat van zijn pachters. Hij verhoogde de pacht voor de boeren en de huur voor de dorpelingen en begon met al die opbrengsten opnieuw. Toen hij genoeg geld uit de staatskas en de bewoners van zijn landgoed geperst had, verrees – toevalig net in de eerste maand dat ik op het landgoed aankwam zodat ik een onderwerp had om over te schrijven – , een paar honderd meter naast het oude slot een nieuw manorhouse van drie verdiepingen, voorzien van erkers en balkons, torens, kantelen die nergens toe dienden en waterspuwers aan het dak. Lady Lorena Hatton-Cromwell maakte de ingebruikneming van haar nieuwe huis niet meer mee. Drie maanden voor de oplevering, zakte ze in haar oude mansion door de bovenste tree van de haltrap en brak haar nek op de onderste.